

La «Peregrinació del Venturós Pelegrí» ab les «Cobles de la Mort»: una sèrie de gravats en set edicions cerverines no datades

Joan Mahiques Climent (Barcelona)

■ 1 Introducció

Deixades de banda algunes variants gràfiques, tots els impresos que estudiarem a continuació tenen el mateix títol que la major part de les edicions dels segles XVII–XIX que transmeten aquestes dues obres: *Peregrinació del Venturós Pelegrí ab les Cobles de la Mort*.¹ Totes elles també segueixen un patró bastant uniforme, amb unes dimensions que oscil·len al voltant dels 145 × 95 mm, i amb una extensió de 24 folis que solen constituir tres quaderns doblats conjuntament, el tercer a dins del segon, i aquests dos a dins del primer. Això concorda perfectament amb les signatures de quadern de gairebé totes les edicions, car, si exceptuem la portada (que no incorpora cap signatura), les pàgines signades es corresponen sempre als dos primers folis de cada quadern. Aquesta estructura és perfectament visible en alguns exemplars intonsos i no relligats, com és el cas del volum [R.819] del fons Dalmases de l'Arxiu Comarcal de la Segarra (a partir d'ara, ACSG), mitjançant el qual hem confegit el següent esquema amb la situació de cada pàgina en el seu respectiu quadern:²

-
- 1 A partir d'ara, també ens referirem a aquestes obres a través de les formes abreujades *Venturós Pelegrí*, *Pelegrí* i *Cobles*. Aquest article aprofita part dels materials que l'autor ha aplegat durant la seua estada postdoctoral a l'Institut National d'Histoire de l'Art, amb el finançament del programa Beatriu de Pinós (BP-DGR 2009) en la seua modalitat A. Aquesta estada ha anat dirigida a la consecució d'un projecte integrat en el GAHOM (Groupe d'Anthropologie Historique de l'Occident Médiéval) i tutelat per la Dra. Marie Anne Polo de Beaulieu, a qui agraïm els mitjans, facilitats i consells donats perquè aquest treball tirés endavant.
 - 2 Aquest exemplar correspon a l'edició que en aquest article duu assignat el núm. 7, segons l'ordre que establirem a l'apartat 2. El plegat també és perfectament visible en dos exemplars intonsos dels quatre custodiats a Biblioteca del Centre de Lectura de

Recto: p. 5	Recto: p. 44	Recto: p. 41	Recto: p. 8
Verso: p. 6	Verso: p. 43	Verso: p. 42	Verso: p. 7
Recto: p. 4	Recto: p. 45	Recto: p. 48	Recto: p. 1
Verso: p. 3	Verso: p. 46	Verso: p. 47	Verso: p. 2

Recto: p. 13	Recto: p. 36	Recto: p. 33	Recto: p. 16
Verso: p. 14	Verso: p. 35	Verso: p. 34	Verso: p. 15
Recto: p. 12	Recto: p. 37	Recto: p. 40	Recto: p. 9
Verso: p. 11	Verso: p. 38	Verso: p. 39	Verso: p. 10

Recto: p. 21	Recto: p. 28	Recto: p. 25	Recto: p. 24
Verso: p. 22	Verso: p. 27	Verso: p. 26	Verso: p. 23
Recto: p. 20	Recto: p. 29	Recto: p. 32	Recto: p. 17
Verso: p. 19	Verso: p. 30	Verso: p. 31	Verso: p. 18

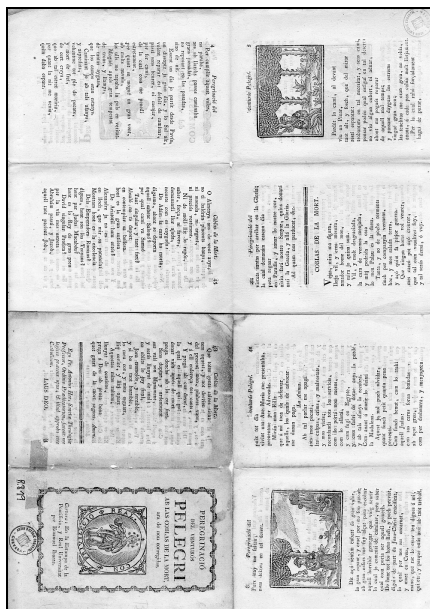

Fig. 1: Cara exterior del primer dels tres quaderns. ACSG [Llegat Dalmases, R.819]. Reproduït amb permís de l'ACSG.

Reus, signats tots ells amb un d'aquests dos topogràfics: [833.5«S» Per-12], [833.5«V» Per-12]. Tots quatre exemplars són complets amb l'excepció d'un mancat de les p. 14-32, i es corresponen a una mateixa edició, amb el següent frontispici: «PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PELEGRÍ | AB LAS COBLAS DE LA MORT, | ARA DE NOU CORREGIDAS. | [Gravat] | Cervera: En la Estampa de la | Pontificia, y Real Universitat | per Emanuel Ibarra.» Hem localitzat altres exemplars d'aquesta edició a l'ACSG [Impremta de la Universitat, R.867], a l'Arxiu de la Corona d'Aragó [27/5/26], a la Biblioteca del Monestir de Poblet [849F242], a la Biblioteca de la Universitat d'Alacant [FL FA/253] i a la Biblioteca Pública Episcopal del seminari de Barcelona [849.9 Per Reg. 10735]. A partir d'ara al·ludirem a aquesta darrera biblioteca per mitjà de les sigles BPEB.

Són més aviat escassos els estudis bibliogràfics que aspiren a inventariar un nombre significatiu d'edicions del *Venturós Pelegrí*. Cal destacar sobretot les notícies que apleguen Marcet / Solà (1998: 281^b–285^a, núm. 0591) i, prèviament, un volum anònim publicat amb el suport del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya (*PELEGRINATGE*, 1982–1983). Com que aquesta darrera obra és clarament deutora de la que un any abans publicà Verrié (1981), podem deduir que aquest historiador de la pedagogia podria haver impulsat l'esmentat volum anònim. Anterior a totes aquestes aportacions són les notes bibliogràfiques, un tant imprecises, que donen Aguiló i Fuster (1923–1927: 591) i Palau y Dulcet (1959: 490, núm. 218580–218601). Les limitacions de totes aquestes aportacions salten a la vista quan s'examinen en contrast directe amb els exemplars conservats en diverses biblioteques. Ara per ara, les eines instrumentals que incorporen més dades sobre la bibliografia del *Pelegrí* són el *Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español* (CCPBE 2012) i sobretot el *Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya* (CCPBC 2012): malgrat els errors i els inconvenients puntuals que poden suposar uns projectes col·lectius d'aquestes dimensions, són els mitjans idonis per començar a aspirar a una bibliografia rigorosa de l'obra que estem estudiant. Sense pretendre portar a terme un propòsit tan difícil i tan complex, en aquest article sí que voldríem aportar el nostre granet d'arena, partint de la revisió de totes les aportacions precedents però centrant-nos només en set edicions que, malgrat les seues diferències, presenten tantes similituds que fins i tot podrien confondre's.

Totes les portades d'aquestes set edicions esmenten el nom d'Emanuel o Emmanuel Ibarra. Aquest impressor era natural de Saragossa, i es va formar al taller del seu oncle, a Madrid. Treballà a Cervera des de 1735 fins a la data de la seua mort el 1757, amb l'excepció dels anys 1749–1754 en què retornà temporalment a Madrid (Llanas, 2003: 189–190). Segons aquestes dades, les set edicions deuen haver sortit entre els anys 1735–1749 i 1754–1757. Més endavant, però, intentarem concretar i restringir aquest marc cronològic. Deixant de banda la sèrie dels gravats que s'integren en el text i remetent directament a la narració del *Venturós Pelegrí*, i centrant-nos ara en la portada de les set edicions, hem de destacar la presència de diferents xilografies que representen una dona coronada d'estrelles, amb la lluna sota els seus peus, d'acord amb la imatge de l'*Apocalipsi* (12: 1), que la tradició cristiana ha associat a la proclamació de la Verge Maria com a reina de tot l'univers creat. Una llegenda circular circumscriu als quatre costats de l'estampa fa explícit el privilegi reial de què gaudien

aquestes edicions.³ S'adiuen amb aquest pla iconogràfic tres gravats reproduïts a les set edicions, el primer a **1**, el segon a **2** i el tercer a **3–7**:⁴

Fig. 2–4: Detalls de la portada dels exemplars BSG [05/596] i BC [I-Verrié 881/18-12°; I-Verrié 881/19-12°]. Reproduït amb permís de les respectives institucions.

El primer model també l'hem trobat en dos volums, un de l'any 1747 i l'altre sense data, en els quals apareix el nom del mateix impressor, tot i que amb una nova variant gràfica: Manuel Ibarra.⁵ Els models segon i ter-

- 3 A la cèdula reial de 28 juny de 1718, Felip V atorgà a la Universitat de Cervera el privilegi «de imprimir unicamente todos los Libros, y Papeles, que conduxeren a la comun enseñanza, desde la Cartilla, Libros de la Doctrina Christiana, ò Catecismos, en que se empiezan à aprehender las primeras Letras, y de que comunmente usan los Niños en las Escuelas, como tambien de los que usan para aprehender la Gramatica Latina, y Griega, y Hebrea, y la Retorica, y Mithologia, hasta aquellos que enseñan las Facultades Mayores» (Rubio y Borrás, 1916: 199–200; cf. Verrié, 1981: 18). El 21 de febrer de 1721, el Consejo de Castilla féu pública la llista de títols, entre els quals hi havia el *Fra Anselm*, és a dir, el *Llibre de bons amonestaments*. El *Venturos Pelegrí* fou afegit en una disposició addicional de 1730. Per tant, podem suposar que totes les edicions ceriverines d'aquesta obra són posteriors a aquesta data. Sobre aquests aspectes relatius a l'oficina tipogràfica de la Universitat de Cervera, remetem a Rubio y Borrás (1916: 184–206), Verrié (1981: 17–20 i 25–26) i PELEGRINATGE (1982–1983: 13). Aquestes accions s'emmarquen en el context de novetats jurídiques impulsades amb l'aplicació dels decrets de Nova Planta de l'any 1716 (Llanas, 2003: 33–44 i 188–193).
- 4 Els números en negreta són els mateixos que al final d'aquest article encapçalen les descripcions i les reproduccions de les portades de cada una de les set edicions.
- 5 L'edició no datada és un altre *Pelegrí* que coneixem a través d'un exemplar de la Biblioteca de Catalunya (a partir d'ara, BC), amb la següent portada: «PEREGRINACIÓ | DEL VENTUROS | PELEGRI, | AB LAS COBLAS DE LA MORT, | ara de nou corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la Estampa de la Ponti- | ficia, y Real Universitat, per Ma- | nuel Ibarra.» (BC [I-Verrié 881/13-12°]). De característiques molt similars a les d'aquest *Pelegrí* no datat és l'imprès de 1747, un *Fra Anselm* que duu a la portada amb

cer també apareixen en altres edicions no datades d'aquest mateix impressor: el segon model en una edició que ja hem descrit a la nota 2, amb nou exemplars localitzats; el tercer model en una edició del *Fra Anselm* que hauríem de datar entre 1749 i 1754 i també en un volum de la *Syntaxis* de Joan Torrella que a la portada duu una orla molt similar a les de 2-6.⁶ Aquest mateix tipus d'orla també apareix en una altra edició de la mateixa obra, amb data de 1739.⁷ No segueixen aquest model els frontispicis de les altres

el mateix gravat i amb una orla composta per les mateixes peces: «LLIBRE | COMPOST | PER FRA ANSELM | Turmeda. | Ab la Oració de S. Miquel, lo | Jorn del Judici, y la Oració de | S. Roch, y de S. Sebastia. | Any [Gravat] 1747. | CERVERA: En la Estampa de la Pontificia y | Real Universitat per MANUEL IBARRA» (BPEB [131.441]). A més, el gravat que figura a l'exemplar de la BC [I-Verrié 881/13-12^a] és el mateix que trobem a la p. 24 de l'imprès de la BPEB [131.441]. Els elements tipogràfics de l'orla que envolta el títol en aquestes edicions són utilitzats de manera semblant en altres volums de format i característiques molt similars: «LLIBRE | COMPOST PER | FRA ANSELM | TURMEDA, | AB LA ORACIÓ DE SANT | Miquel, lo Jorn del Judici, y la | Oració de Sant Roch, y de | Sant Sebastia. Any | [Gravat] | 1741. | AB PRIVILEGI. | Cervera: En la Estampa de la Uni- | versitat, per EMANUEL IBARRA» (BC [VI-I-C 6/8]); «PEREGRINACIÓ | DEL VENTVRÓS [= VENTVR\1/OS] | PELEGRI | AB LAS COBLAS DE LA MORT, | ara de nou corregidas. | [Gravat] | CERVERA: | En la Estampa de la Pontif. y Rl. Vniv. | per Thomàs Senant.» (ACSG [Llegat Dalmases, R.820]). El primer exemple és de l'any 1741, mentre que el segon constitueix una edició no datada impresa per Thomàs Senant, que administrà la impremta de la Universitat de Cervera entre 1729 i 1734 (Llobet i Portella, 1982: 27). Aquestes dades, tot i que són massa febles per deduir que 1 podria ser una edició impresa pels volts dels anys 1741–1747, estableixen un seguit de connexions que, amb l'aportació d'altres dades que anirem afegint al llarg d'aquest article, podrien ajudar a establir un marc cronològic més concret.

- 6 El *Fra Anselm* fou imprès per la societat formada per Josep Barber i Joan Oliveres, establerta a Cervera durant els anys 1749–1754, coincidint amb l'estada d'Emanuel Ibarra a Madrid (Llanas, 2003: 191): «LLIBRE | COMPOST | PER FRA ANSELM | Turmeda. | Ab la oració de S. Miquel, lo | Jorn del Judici, y la oració de | S. Roch, y de S. Sebastia. | [Gravat] | CERVERA: En la Estampa de la Rl. | Univ. Per Joseph Barber, y Comp.» (Mediathèque centrale Emile Zola de Montpellier [V4363]). El frontispici de l'edició de la *Syntaxis*, reproduït per Verrié (1981: 14), és el següent: «SYNTAXIS, | SEU COMPENDIARIA | Partium Orationis institutio, | A JOANNE TORRELLA: | DENUò NONULLIS BREVI- | ter aucta observationibus, & in com- | modiore usum exposita, Studiosis | Grammaticae Candidatis | [Gravat] | CERVARIAE: | Ex officinâ Pontificiæ, ac Regiæ Vniversit. | per EMMANUELEM IBARRA.» (BC [I-Verrié 372-12^a]).
- 7 Ens referim a la següent edició: «SYNTAXIS, | SEU COMPENDIARIA | Partium Orationis institutio, | A JOANNE TORRELLA: | DENUó NONULLIS BREVI- | ter aucta observationibus, & in com- | modiore usum exposita, Studiosis | Grammaticae Candidatis | Anno [Gravat] 1739 | CERVARIAE: | ExO ffinâ [sic] Pontificiæ, ac Regiæ Vniversit. | per EMMANVELEM IBARRA.» (Biblioteca de la Universitat de

dues edicions que estem estudiant: no hem localitzat cap altra edició cervarina amb la mateixa orla que figura a **1**, mentre que la de **7** era encara utilitzada si més no en un parell de volums no datats impresos per Maria Teresa Ibarra.⁸ Si ens fixem en algunes relacions que es poden establir entre tots aquests volums impresos i alguns altres que indiquem en nota a peu de pàgina, podem emmarcar la cronologia de les set edicions que estem estudiant pels volts dels anys 1739–1749, tot coincidint amb els primers anys de la impremta d'Emanuel Ibarra a Cervera. Si especifiquem encara més les dades analitzades, trobem que les xilografies i elements decoratius utilitzats a **1–7** apareixen en diverses edicions d'Emanuel Ibarra datades entre els anys 1739 i 1747, però també les retrobem si més no en part en alguns volums no datats impresos per Josep Barber i Joan Oliveres o bé per Maria Teresa Ibarra. Si la societat formada per Barber i Oliveres treballà a Cervera entre els anys 1749–1754, desconeixem qualsevol data concreta relativa a les edicions de Maria Teresa Ibarra.

Per damunt de totes les similituds que hem anat apuntant, hem seleccionat les set edicions no pas pels elements de la portada sinó per la presència de la mateixa sèrie de xilografies sobre la trama argumental del *Venturós Pelegrí*. Aquest criteri, que ja hem aplicat a altres setze edicions cerverines d'aquesta obra (Mahiques Climent, 2015), no només constitueix un aspecte rellevant per estudiar la iconografia impresa des d'un punt de

Barcelona [B-73/7/23]). Aquesta portada és reproduïda per Rubio y Borrás (1913: 176–177, núm. [3]; 1916: 216–217, núm. 71).

- 8 Rubio y Borrás (1913: 176–177, núm. [6]; 1916: 226–227, núm. 75) reproduïx la portada d'aquesta edició a partir d'un volum que va pertànyer a Ramon Miquel i Planas: «LLIBRE | COMPOST | PER FRA ANSELM | TURMEDA, | AB LA ORACIÓ DE SANT | Miquel, lo Jorn del Judici, la Ora- | ció del Angel Custodi, de Sant | Roch, y de Sant Sebastia. | [Gravat] | Cerv. En la Estampa de la Real Univers. | Per Maria Theresa Ibarra» (BPEB [189357]). Una altra edició de la mateixa obra utilitza les mateixes peces que componen l'orla, tot i que el gravat de la portada és diferent: «LLIBRE | COMPOST | PER FRA ANSELM | TURMEDA, | AB LA ORACIÓ DE SANT | Miquel, lo Jorn del Judici, la Ora- | ció del Angel Custodi, de Sant | Roch, y de Sant Sebastia. | [Gravat] | Cerv. En la Estampa de la Real Univers. | Per Maria Theresa Ibarra» (BC [VI-I-C 6/7]). Segons la següent afirmació de Manuel Llanas, les obres amb el nom de Maria Teresa Ibarra datarien dels anys 1770–1788: «A la seva mort [de Maria Antònia Ibarra] la responsabilitat del funcionament de l'obrador recau en una filla del matrimoni, Antònia Ibarra (1770–1788), per bé que en aquest període alguns títols duen al peu d'impremta el nom d'una no identificada Maria Teresa Ibarra» (Llanas, 2003: 192–193). De tota manera, nosaltres no hem trobat cap argument concloent que sustente aquesta cronologia, perquè no ens consta l'existència de cap volum datat amb el nom de Teresa Ibarra com a peu d'impremta.

vista històric i artístic, sinó que també estableix un seguit de connexions que sovint ens ajuden a concretar l'impressor, la ciutat o la data que caldria assignar a una determinada edició. L'anàlisi de la imatge gràfica, doncs, podria ser una bona manera de començar a ordenar la gran dispersió d'edicions cerberines del *Pelegrí*. Tot seguit passarem a la reproducció d'aquestes xilografies, que hem realitzat a partir d'un exemplar de 7. Assignem a cada cas una lletra, i indiquem la pàgina on estan localitzades, si més no en tots els exemplars complets que hem consultat.

[a], p. 3

[b], p. 5

[c], p. 6

[d], p. 8

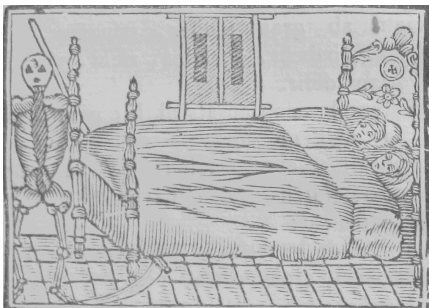

Fig. 5–8: Sèrie de gravats impresa a les set edicions estudiades en aquest article (1a part). ACSG [Impremta de la Universitat, R.153]. Reproduït amb permís de l'ACSG.

[e], p. 9

[f], p. 20

[g], p. 33

[h], p. 40

Fig. 9–12: Sèrie de gravats impresa a les set edicions estudiades en aquest article (2a part). ACSG [Impremta de la Universitat, R.153]. Reproduït amb permís de l'ACSG.

■ 2 Descripcions de les edicions i reproduccions de les seues portades

A continuació afegirem les descripcions bibliogràfiques de cada una de les set edicions i les reproduccions de les seues portades. Al final, hi ha el llistat de la bibliografia citada. Per a cada descripció, fem referència a les biblioteques d'accés públic en què hi ha exemplars de les edicions ressenyades. Creiem que el nostre inventari és rigorós, perquè ha estat realitzat a partir de la consulta de tots els exemplars del *Pelegrí* i les *Cobles* on

figura la ciutat de Cervera com a lloc d'edició.⁹ Dit altrament, l'inventari que donarem, malgrat que responga a un nombre limitat d'impresos, es veu afavorit per un esforç previ d'anàlisi global de totes les edicions que transmeten les dues obres, permetent d'aquesta manera classificar molts exemplars de difícil identificació. Hem localitzat alguna de les set edicions a les institucions que esmentarem a través de les sigles següents:

- ACSG. Arxiu Comarcal de la Segarra
- AHCB. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
- BCP. Biblioteca del Castell de Peralada
- BC. Biblioteca de Catalunya
- BHMT. Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona
- BPEB. Biblioteca Pública Episcopal del seminari de Barcelona
- BSG. Biblioteca diocesana del Seminari de Girona
- HSA. Hispanic Society of America
- MCEZ. Médiathèque centrale Emile Zola de Montpellier
- UPF. Universitat Pompeu Fabra
- UWM. University of Wisconsin-Madison
- WL. Widener Library (Harvard University)

A les nostres descripcions, transcrivim el text fidelment. Mantenim la variació entre els caràcters en majúscula i minúscula, però no distingim entre la lletra rodona i la cursiva, que conviuen en el conjunt de les edicions que ressenyarem. També hem volgut determinar les dimensions d'algunes caplletres i inicials que són més grans que la resta del text de la pàgina, a través d'una xifra en superíndex que faria correspondre la seua alçada a un nombre determinat de línies impreses. Qualsevol aclariment nostre addicional va indicat entre claudàtors, com esdevé per exemple a l'hora d'introduir la pàgina corresponent al text transcrit o a l'hora d'advertir algunes errates amb [sic]. Pel que fa a la bibliografia, ometem les referències a les obres d'Aguiló i Fuster (1923–1927) i de Palau y Dulcet (1959), així com els catàlegs d'algunes biblioteques que hem consultat a través del web. En acabar les descripcions de les set edicions, reproduïm el frontispici de cada una d'elles.

9 Hem rebut informació o reproduccions de diversos exemplars que no hem consultat personalment, custodiats a la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona, a la Hispanic Society of America, a la University of Wisconsin-Madison i a la Widener Library (Harvard University). Devem la identificació del volum custodiat en aquesta darrera institució a la Dra. Gemma Avenoza, que ens n'ha facilitat una reproducció.

[1]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PELEGRI, | AB LAS COBLAS DE LA MORT | ara de nou corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la estampa de la | Pontificia, y Real Universitat | per Emanuel Ibarra [P. 2, en blanc] [P. 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | Per alcanzar lo que tan val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determiní pasar París, y Lombardia [P. 44, acabament:] la cual demanám cascun dia | pera regnar | en Paradís, y sanar lo nostre cor, | aixiu farà nostre Senyor, quins donará | asi la Gracia, y allá la Gloria. | Ad quam nos perducat, &c. [P. 44, inici:] COBLAS DE LA MORT. | Vejas, mira ma figura, | lletja vil, y cens mesura, | amador home del mon, | y mira jo quina som. [P. 48, acabament:] llitj sovint, y llitj apart | Aquestas mias rahons, | llunyat de ocasions, | prega á Deu ab pensa bona | quet guar de la mort segona. Amen | Ego Fr. Antonius Her. Sanctae Theolo | giae Porfesor, [sic] Ordinis Praedicatorum fateor | me legisse praesens opus, & illud approbo | esse Catholicum. | LAUS DEO.

Paginació: [1–2], 3–48. Sense reclams.
 Signatures: 1*, 2, 2*, 3, 3* (a les p. 3, 9, 11, 17 i 19). Sèrie narrativa de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20, 33 i 40. Exemplars: BHMT [Llegat *BABOT*], BSG [05/596] [05/1135, acèfal i àpode, car manquen les p. 1–2 i 47–48]. Notes: per la menció a l'«orla greca» identifiquem amb aquesta edició les esquemàtiques referències que donen *PELE-GRINATGE* (1982–1983: 21) i *Marcet / Solà* (1998: 282^b). Bibliografia: *BABOT* (2006: 119), *PELEGRINATGE* (1982–1983: 12, reproducció de la portada).

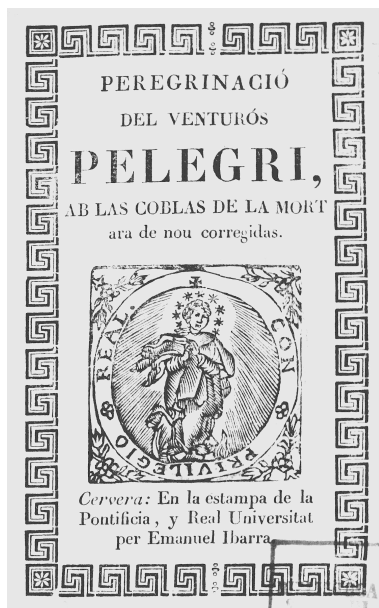

Fig. 13: Portada d'aquesta edició. BSG [05/596]. Reproduït amb permís de la BSG.

[2]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PELEGRI | AB
 LAS COBLAS DE | la Mort, ara de nou | corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la
 Estampa de la | Pontificia, y Real Universitat | per Emanuel Ibarra. [P. 2, en blanc] [P.
 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | P²ER alcançar lo
 que tant val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determiní passar París, y Lombardia
 [P. 44, acabament:] la qual demanám cascun dia | pera regnar | en Paradis, y sanar lo
 nostre cor, | aixiu farà nostre Senyor, quins donará | assi la Gracia, y allá la Gloria. |
 Ad quam nos perducatur, &c. [P. 44, inici:] COBLAS DE LA MORT. | V²Ejas, mira ma
 figura, | lletja vil, y sens mesura, | amador home del mon, | y mira jo quina som. [P.
 48, acabament:] llitj sovint, y llitj apart | Aquestas mias rahons, | llunyat de ocasions, |
 prega à Deu ab pensa bona | quet quart de la mort segona. Amen. | Ego Fr. Antonius
 Her, Sanctae Theologiae | Professor, Ordinis Praedicatorum, fateor me | legisse
 praesens opus, & illud approbo esse | Catholicum. | LAUS DEO.

Paginació: [1–2], 3–6, [7], 8–48. Amb
 reclams. Signatures: A₂, B, B₂, C, C₂ (a
 les p. 3, 9, 11, 17 i 19). Sèrie narrativa
 de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20, 33 i
 40. Exemplars: ACSG [Impremta de la
 Universitat, R.161], BC [I-Verrié 881/
 18-12°, malmès el gravat de la p. 33,
 just on és representat el diable]. Notes:
 deduïm que es refereix a aquest imprès
 la següent descripció: «s.a. Emanuel
 Ibarra. En la estampa de la Pontificia y
 Real Universitat. Cervera. Orla florons.
 Dues creus. Verge lateral» (PELE-
 GRINATGE, 1982–1983: 21; cf. Marcet /
 Solà, 1998: 283^b).

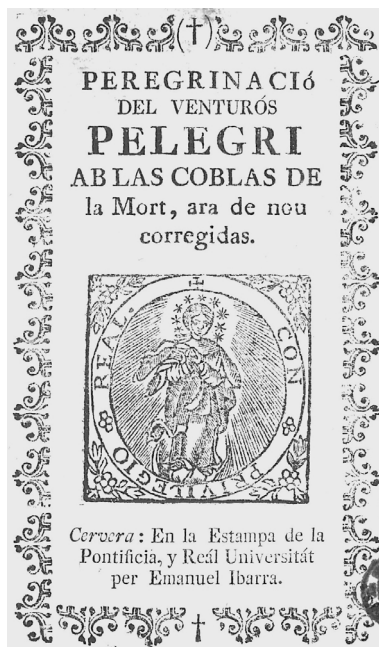

Fig. 14: Portada d'aquesta edició. BC [I-Verrié 881/18-12°]. Reproduït amb permís de la BC.

[3]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PELEGRI | AB LAS COBLAS | de la Mort, ara de | nou corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la Estampa de la | Pontificia, y Reál Universitat | per Emanuel Ibarra. [P. 2, en blanc] [P. 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | P²ER alcançar lo que tant val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determiní passar París, y Lombardia [P. 44, acabament:] la qual demanám cascun dia | pera regnar | en Paradis, y sanar lo nostre cor, | aixiu farà nostre Senyor, quins donará | assi la Gracia, y allá la Gloria. | Ad quam nos perducat, &c. [P. 44, inici:] COBLAS DE LA MORT. | V²Ejas, mira ma figura, | lletja vil, y sens mesura, | amador home del mon, | y mira jo quina som. [P. 48, acabament:] llitj sovint, y llitj apart | Aquestas mias rahons, | llunyat de ocasions, | prega à Deu ab pensa bona | quet quart de la mort segona. Amen. | Ego Fr. Antonius Her, Sanctae Theologiae | Professor, Ordinis Praedicatorum, fateor me | legisse praesens opus, & illud approbo esse | Catholicum. | LAUS DEO.

Paginació: [1–2], 3–48. Sense reclams. Signatures: A₂, B, B₂, C, C₂ (a les p. 3, 9, 11, 17 i 19). Sèrie narrativa de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20, 33 i 40. Exemplars: BC [I-Verrié 881/19-12°] [VI-I C8/11]. Notes: deduïm que es refereix a aquest imprès la següent descripció: «s.a. Emanuel Ibarra. Reál Universitat, Cervera. Orla amb dues creus. Verge frontal, llegenda» (*PELEGRINATGE*, 1982–1983: 21; cf. Marcet / Solà, 1998: 283^b).

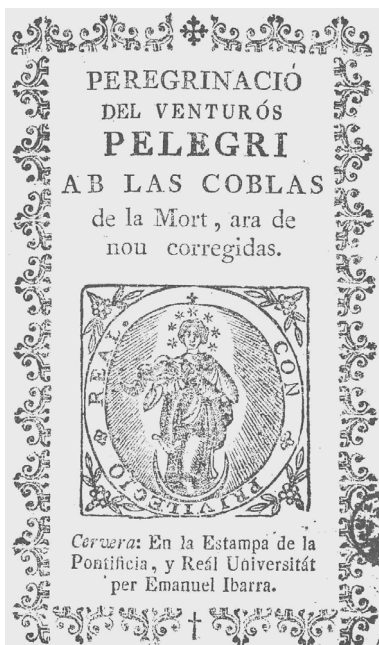

Fig. 15: Portada d'aquesta edició. BC [I-Verrié 881/19-12°]. Reproduït amb permís de la BC.

[4]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PEREGRI | AB LAS COBLAS DE | la Mort, ara de nou | corregidas. [Gravat] | Cervera: En la Estampa de la Pon- | tificia, y Reàl Universitat per | Emanuel Ibarra. [P. 2, en blanc] [P. 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | P²ER alcançar lo que tant val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determiní passar París, y Lombardía [P. 44, acabament:] la qual demanám cascun dia | pera regnar | en Paradís, y sanar lo nostre cor, | aixiu farà nostre Senyor, quins donará | assi la Gracia, y allá la Gloria. | Ad quam nos perducat, &c. [P. 44, inici:] COBLAS DE LA MORT. | V²Ejas mira ma figura, | lletja vil, y sens mesura, | amador home del mon, | y mira jo quina som. [P. 48, acabament:] llitj sovint, y llitj apart | Aquestas mias rahons, | llunyat de ocasions, | prega [a] Deu ab pensa bona | quiet g[uart] de la mort segona. Amen. | Ego Fr. Antonius Her, Sanctae Theologiae | Professor, Ordinis Predicatorum, fateor me | legisse praesens opus, & illud approbo esse | Catholicum. | LAUS DEO.

Paginació: [1–2], 3–48. Amb reclams. Signatures: A₂, B, B₂, C, C₂ (a les p. 3, 9, 11, 17 i 19). A l'explicit de la p. 48, hem marcat entre claudàtors algunes llacunes que són degudes al desgast del paper. Sèrie narrativa de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20, 33 i 40. Únic exemplar localitzat: BC [I-Verrié 881/14-12°]. Notes: deduïm que es refereix a aquest imprès la següent descripció: «s.a. Emanuel Ibarra. Reàl Universitat. Cervera. Verge frontal, orla amb una creu» (PELEGRINATGE, 1982–1983: 21; cf. Marcet / Solà, 1998: 283^b).

Fig. 16: Portada d'aquesta edició. BC [I-Verrié 881/14-12°]. Reproduït amb permís de la BC.

[5]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PELEGRI | AB LAS COBLAS DE | la Mort, ara de nou | corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la Estampa de la Pon- | tificia, y Reál Universitat per | Emmanuel Ibarra. [P. 2, en blanc] [P. 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | P²ER alcançar lo que tant val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determiní passar París, y Lombardia [P. 44, acabament:] la qual demanám cascun dia | pera regnar | en Paradís, y sanar lo nostre cor, | així farà nostre Senyor, quins donará | assí la Gracia, y allà la Gloria. | Ad quam nos perducat, &c. [P. 44, inici:] COBLAS DE LA MORT. | V²Ejas mira ma figura, | lletja, vil, y sens mesura, | amador home del mon, | y mira jo quina som. [P. 48, acabament:] llitj sovint, y llitj apart | Aquestas mias rahons, | llunyat de ocasions, | prega à Deu ab pensa bona | quet quart de la mort segona. Amen. | Ego Fr. Antonius Her, Sanctae Theologiae | Professor, Ordinis Praedicatorum, fateor me | legisse praesens opus, & illud approbo esse Catholicum. | LAUS DEO.

Paginació: [1–2], 3–23, 42 [sic = 24], 25–48. Amb reclams. Signatures: A₂, B, B₂, C, C₂ (a les p. 3, 9, 11, 17 i 19). Sèrie narrativa de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20, 33 i 40. Únic exemplar localitzat: BPEB [Fulletó C/109 Reg. 298695]. Notes: podria referir-se a aquesta edició, o bé a 6, la següent descripció: «s.a. Emanuel Ibarra. Real Universitat. Cervera. Verge frontal, orla sense creus» (*PELEGRINATGE*, 1982–1983: 22; cf. Marcet / Solà, 1998: 283^b).

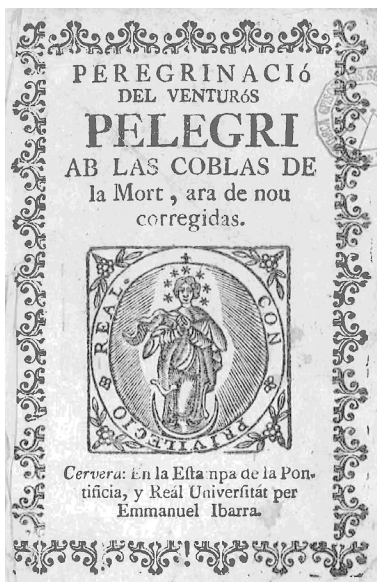

Fig. 17: Portada d'aquesta edició. BPEB [Fulletó C/109 Reg. 298695]. Reproduït amb permís de la BPEB.

[6]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTUROS | PELEGRI | AB
 LAS COBLAS DE | la Mort, ara de nou | corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la
 Estampa de la Pon- | tificia, y Reál Universitat per | Emmanuel Ibarra. [P. 2, en blanc]
 [P. 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | P²ER
 alcançar lo que tant val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determini passar París, y
 Lombardia [P. 36, àpode:] dels sentiments, | y de aquells deu Manaments, | que ha
 trencats, | y de aquells set pecats mortals, | [reclam: en]

Paginació: [1–2], 3–36 (degut al desgastament del paper, els guarismes d'alguns folis no són visibles a l'únic exemplar localitzat). Amb reclams. Signatures: A₂, [B], B₂, C, C₂ (a les p. 3, 9, 11, 17 i 19). La signatura [B] no es veu a causa d'un estrip que ha malmès les p. 11–12. Sèrie narrativa de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20 i 33; s'ha perdut el gravat que en altres edicions figura a la p. 40. Únic exemplar localitzat: ACSG [Impremta de la Universitat, R.162, àpode, car manquen les p. 37–48; a més, les p. 9–10 tenen un estrip considerable que afecta el text i un gravat, mentre que el gravat de la p. 33 té una taca de tinta feta deliberadament sobre la figura que representa el diable]. Notes: podria referir-se a aquesta edició, o bé a 5, la següent descripció: «s.a. Emanuel Ibarra. Real Universitat. Cervera. Verge frontal, orla sense creus» (PELEGRINATGE, 1982–1983: 22; cf. Marcet / Solà, 1998: 283^b).

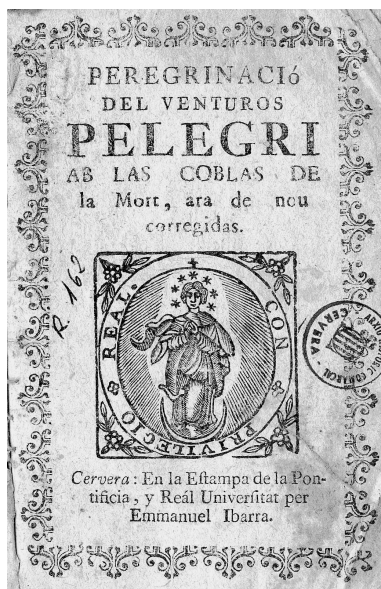

Fig. 18: Portada d'aquesta edició. ACSG [Impremta de la Universitat, R.162]. Reproduït amb permís de l'ACSG.

[7]

[P. 1, títol voltat d'orla:] PEREGRINACIÓ | DEL VENTURÓS | PELEGRI | AB LAS COBLAS DE LA MORT, | ara de nou corregidas. | [Gravat] | Cervera: En la Estampa de la | Pontificia, y Real Universitat | per Emanuel Ibarra. [P. 2, en blanc] [P. 3, inici:] COMENSA LO LLIBRE | del venturós Pelegrí. | [Gravat] | P²ER alcançar lo que tant val, | aquell tresor perpetual de Paradís, | determiní passar París, y Lombardia [P. 44, acabament:] la cual demanám cascun dia | pera regnar | en Paradís, y sanar lo nostre cor, | aixiu farà nostre Senyor, quins donará | assi la Gracia, y allá la Gloria. | Ad quam nos perducat, &c. [P. 44, inici:] COBLAS DE LA MORT. | Vejas, mira ma figura, | lletja vil, y sens mesura, | amador home del mon, | y mira jo quina som. [P. 48, acabament:] llitj sovint, y llitj apart | Aquestas mias rahons, | llunyat de ocasions, | prega á Deu ab pensa bona | quet quart de la mort segona. Amen. | Ego Fr. Antonius Her. Sanctae Theologiae | Professor, Ordinis Praedicatorum, fateor me | legisse praesens opus, & illud approbo esse | Catholicum. | LAUS DEO.

Paginació: [1–2], 3–48 (en alguns exemplars com el que pertany a la UPF, la p. 3 no duu guarisme i hi ha la següent errata: 26 [sic = 29]). Sense reclams. Signatures: A₂, B, B₂, C, C₂ (a les p. 3, 9, 11, 17 i 19). Sèrie narrativa de gravats a les p. 3, 5, 6, 8, 9, 20, 33 i 40. Exemplars: ACSG [Impremta de la Universitat, R.153] [Llegat Dalmases, R.819], AHCB [S.P. 12° op. 260], BCP [833.58 Peregrinació Reg 40524], BC [VI-I C8/10] [6-I C40/17] [I-Verrié 881/16-12°], BPEB [189407] [269361], BSG [05/581] [05/1000, acèfal i àpode, car manquen les p. 1–6, 43–48], HSA [HC 387/3610], MCEZ [V3390], UPF [Res C–ZX1746z.P47], UWM [PQ6171. A195 P436], WL [Rom 2115.19]. Notes: potser es refereix a aquesta edició la imprecisa notícia que citem a continuació: «s.a. En la estampa de la Pontificia y Real Universitat, per Emanuel Ibarra. Verge sobre cercles» (*PELEGRINATGE*, 1982–1983: 22, cf. Marcet / Solà, 1998: 283^b). Bibliografia: *HSA* (1962), Marcet / Solà (1998: 283^a), *PELEGRINATGE* (1982–1983: 11, reproducció de la portada), Razquín / Niubó / Biosca (1973: 100, núm. 819), *VALLAT* (1892: 700, núm. 8431).

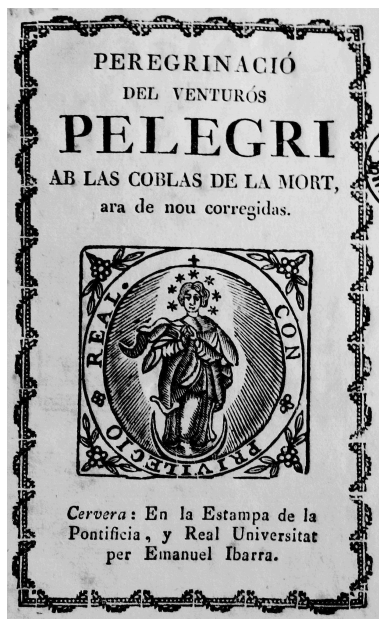

Fig. 19: Portada d'aquesta edició. ACSG [Impremta de la Universitat, R.153]. Reproduït amb permís de PACSG.

■ Bibliografia citada

- Aguiló i Fuster, Marià (1923–1927): *Catálogo de obras en lengua catalana impresas desde 1474 hasta 1860*, Madrid: Sucesores de Rivadeneyra.
- BABOT (2006): *Llegat Carles Babot Boixeda*, Tarragona: Museu d'Història de Tarragona / Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona.
- CCPBC (2012): *Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya*, Biblioteca de Catalunya (Barcelona), <http://ccuc.cbuc.cat/search~S22*cat#> [data de consulta: 16/06/2012].
- CCPBE (2012): *Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico Español*, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte (Madrid), <<http://www.mcu.es/bibliotecas/MC/CCPB/index.html>> [data de consulta: 16/06/2012].
- HSA (1962): *The Hispanic Society of America. Catalogue of the Library. Volume 8: Pem – Rom*, Boston: G. K. Hall & Co.
- Llanas, Manuel (2003): *L'edició a Catalunya: el segle XVIII. Amb la col·laboració de Montse Ayats*, Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya.
- Llobet i Portella, Josep M. (1982): *Bibliografia certerina (1633–1978). Pròleg d'Albert Llona i Porredon*, Cervera: Centre Comarcal de Cultura.
- Mahiques Climent, Joan (2015): «La 'Peregrinació del Venturós Pelegrí' ab les 'Cobles de la Mort': una sèrie de gravats en setze edicions certerines (circa 1730–1804)», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia* 58 [en premsa].
- Marcet i Salom, Pere / Solà, Joan (1998): *Història de la lingüística catalana: 1775–1900. Repertori crític. Volum I, Vic / Girona: Eumo Editorial / Universitat de Girona / Universitat de Vic*.
- Palau y Dulcet, Antonio (1959): *Manual del librero hispanoamericano. Bibliografía general española e hispanoamericana desde la invención de la imprenta hasta nuestros tiempos con el valor comercial de los impresos descritos, por Antonio Palau y Dulcet, primer hijo predilecto de la villa ducal de Montblanc. Segunda edición, corregida y aumentada por el autor. Tomo duodécimo, revisado y añadido por Agustín Palau, Profesor y Bibliotecario. Orozco-Pereyro: 204418-218986*, Barcelona: Librería Palau.
- PELEGRINATGE (1982–1983): *Un llarg i venturós pelegrinatge*, Barcelona: Generalitat de Catalunya / Departament d'Ensenyament.
- Razquín Jené, Josep M. / Niubó de Febrer, Montserrat / Biosca, Roser Estela de (1973): *XXIV exposició bibliogràfica cervariense. Catálogo del legado Dalmases. I parte: libros y folletos (avance). Premio y recopilación: José M.ª Raz-*

quín Jené. Catalogación y ordenación: Montserrat Niubó de Febrer. Sistematización: Roser Estela de Biosca, Lérida: Consejo Superior de Investigaciones Científicas / Instituto de Estudios Ilerdenses / Centro Comarcal de Cultura de Cervera.

Rubio y Borrás, Manuel (1913): «La imprenta en España. Los Ibarra en Cervera», *Estudio* I:5, 176–184.

— (1916): *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera. Segunda parte*, Barcelona: Universidad de Barcelona.

VALLAT (1892): *Catalogue des ouvrages légués par M. Charles de Vallat, ancien ministre plénipotentiaire, commandeur de la légion d'honneur, etc. Tome second: L–Z et supplément*, Montpellier: Typographie L. Grollier Père.

Verrié i Faget, Jordi (1981): *Continuïtat pedagògica catalana durant els segles XVIII i XIX*, Barcelona: Grup Promotor d'Ensenyament i Difusió del Català.

■ Joan Mahiques Climent, Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Romànica, Gran Via de les Corts Catalanes, 585, E-08007 Barcelona, <jomahiques@yahoo.es>.

Zusammenfassung: Der vorliegende Beitrag behandelt eine Auswahl aus dem großen Repertoire von aus Cervera stammenden Editionen der «*Peregrinació del Venturós Pelegrí*» ab les «*Cobles de la Mort*» des 17. Jahrhunderts. Die ausgewählten sieben Ausgaben beinhalten die gleiche Serie von acht Holzschnitten, die allesamt Szenen mit dem visionären Pilger und/oder einem Geist aus dem Fegefeuer darstellen. Bei keiner Edition ist ein Datum angegeben, allerdings wird stets der Name des Druckers, Emanuel/Emmanuel Ibarra, genannt. Einige zierende oder strukturierende Elemente dieser Editionen verwendete der Drucker auch in anderen Bänden, die auf die Jahre zwischen 1739 und 1747 datieren. ■

Summary: Among the volumes published in eighteenth century Cervera, we examine seven editions of the «*Peregrinació del Venturós Pelegrí*» ab les «*Cobles de la Mort*», which reproduce the same series of eight woodcuts illustrating some of the events that happen to a visionary pilgrim and a ghost from purgatory. These editions have no date, but they indicate the name of a printer called Emanuel/Emmanuel Ibarra. Some of the ornaments and other formal elements visible on these editions were used by the same printer in other books dating from 1739 to 1747. [Keywords: University of Cervera; Emanuel Ibarra (1709–1757); printed poetry; literature; iconography] ■